

УДК 378

DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2025.11.059

ЧИЧУК Антоніна Петрівна –

доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки, психології, початкової,
дошкільної освіти та управління закладами освіти
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9982-3634>
e-mail: toniabida@ukr.net

БІДА Олена Анатоліївна –

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки, психології, початкової,
дошкільної освіти та управління закладами освіти
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0448-0852>
e-mail: tetyanna@ukr.net

ГУТТЕРЕР Єва Войтехівна –

координатор початкової освіти,
старший викладач кафедри педагогіки, психології,
початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1876-045X>
e-mail: pedagogia@kmf.uz.ua

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

**ЧИЧУК Антоніна Петрівна, БІДА Олена Анатоліївна, ГУТТЕРЕР Єва Войтехівна.
ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ**

Метою статті є вдосконалення підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів освіти у процесі педагогічної практики. На основі проведеного аналізу літератури з'ясовано мету і завдання педагогічної практики.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні вихователі, заклади дошкільної освіти, педагогічна практика, розвиток творчих здібностей дошкільників.

**CHYCHUK Antonina Petrivna, BIDA Olena Anatoliivna, HUTTERER Eva Voytehiivna.
IMPROVEMENT OF FUTURE TEACHERS PROFESSIONAL TRAINING OF PRESCHOOL EDUCATIONAL
INSTITUTIONS IN THE PROCESS OF PEDAGOGICAL PRACTICE**

The purpose of the article is to improve the training of future teachers of preschool educational institutions in the process of pedagogical practice. Based on the analysis of the literature, the purpose and objectives of pedagogical practice are clarified. The features of a new approach to the organization of pedagogical practice are revealed, which is formed on the following principles: the key tasks of pedagogical practice are to develop individual pedagogical abilities of students; pedagogical practice is an integrated part of all theoretical training programs in a higher educational institution and, first of all, the disciplines of the psychological and pedagogical cycle. Such a combination of theory and practice ensures a comprehensive correlation of theoretical knowledge with pedagogical activity.

Pedagogical practice helps to eliminate the barrier between the theory and practice of teacher training, to develop students' independent activity and to ensure their creative activity.

The features of pedagogical practice in Great Britain are revealed - two approaches to its implementation: block practice and serial practice. In the process of continuous pedagogical practice, the professional development and self-determination of future teachers are intensified, their theoretical knowledge is updated and deepened, and the formation of pedagogical skills, abilities and qualities of the teacher's personality is accelerated.

Pedagogical practice helps to develop the student and ensure their creative activity. It is proved that the emergence of creativity in preschool age is determined both by the features of preschoolers' mastery of the content of the activity itself, and by the features of relationships with the environment and depends on the training of future teachers of preschool educational institutions. The driving force behind the refusal to imitate the actions of an adult and the transition to the conscious inclusion of inventions in activity is the possibility of satisfying the need for recognition by means of inventive and creative imitation. Parents and educators should help develop the creative abilities of preschoolers. Therefore, improving the training of future educators of preschool educational institutions in the process of pedagogical practice is an important task of our time.

Keywords: professional training, future educators, preschool educational institutions, pedagogical practice, development of creative abilities of preschoolers.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Процеси глобалізації та інтеграції, демократичні перетворення в соціально-політичному та економічному житті детермінують масштабні зміни в сучасному культурно-освітньому просторі українського суспільства. Розвиток вищої освіти України визначається у загальному контексті європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності української та загальноосвітньої культури. Інтеграційні процеси, що відбуваються в освітньому просторі на початку XXI століття, характеризуються такими тенденціями: зростання соціальної відповідальності фахівців з вищою освітою; потребою формування глобальних знань, умінь, навичок у фахівців – випускників закладів вищої освіти для розв'язання глобальних проблем людства; використання інтелектуального капіталу з метою отримання прибутку; удосконалення підготовки викладацьких кадрів; зміною характеру навчання та освітніх програм у закладах вищої освіти; зростання міжнародної мобільності фахівців, студентів, викладачів [11].

Україна, як і багато інших країн світу, переходить від усталеної адаптивної моделі вищої освіти, яка була притаманна індустріальному та постіндустріальному суспільству, до якісно нової моделі вищої освіти яка характерна для інформаційного суспільства, суспільства знань. Мета нової моделі вищої освіти полягає у тому, щоб підготувати фахівців з вищою освітою, які б не тільки оволоділи фундаментальними науковими знаннями, навичками та вміннями, але й сформувалися як особистості, які здатні відчувати нові ідеї, сприймати їх, мають чутливість до новацій, оволоділи інноваційними технологіями, вміннями проектувати, моделювати власну діяльність [9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів займаються українські вчені

А. Богущ, Л. Варяниця, С. Литвиненко, Т. Поніманська та ін.

Мета статті є вдосконалення професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі педагогічної практики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Навчальний процес у закладах вищої освіти організовується з урахуванням науково-педагогічного потенціалу, матеріальної і навчально-методичної бази закладу вищої освіти, сучасних інформаційних технологій і найважливішим компонентом у підготовці педагога є педагогічна практика. Він орієнтується на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та швидкої адаптації до динамічних процесів в освітній та соціально-культурній сферах, галузях техніки і технологій, системах управління й організації праці в умовах ринкової економіки.

Ми маємо підготувати інноваційного вихователя, який зможе впроваджувати в освітній процес нові підходи, нові технології, нове мислення, ставлення до роботи з дітьми.

Модернізація системи освіти в Україні зумовлена змінами в соціально-економічній та соціально-культурній сферах нашого суспільства, потреби якого в компетентній особистості висувають підвищені вимоги до конструювання персональної системи цінностей, унаслідок чого перед педагогічною наукою постає потреба переосмислення традиційних настанов у дітей і молоді. Такий підхід висвітлений у державних документах України. Зокрема, Національна доктрина розвитку освіти (Україна у XXI ст.) визначає головну мету діяльності дошкільних закладів, яка полягає у створенні умов для розвитку і самореалізації кожної особистості [10].

У державній програмі виховання і навчання дітей від трьох до семи років «Дитина» окреслені основні завдання дошкільного закладу, серед них –

забезпечення умов повноцінного розвитку дитини для виховання творчої особистості [3]. Тому аналогічне завдання ставиться і до підготовки вихователя.

На думку українських дослідників, в основу формування особистості повинні лягти, передусім, ідеї гуманістичної парадигми особистісно орієнтованої освіти та виховання, мета якої полягає в тому, щоб знайти, підтримати, розвинути здібності майбутнього вихователя, з метою перенесення такої освіти на виховання дитини, закласти в неї механізм самореалізації особистості.

Незважаючи на розширення зазначених напрямів досліджень, проблема професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі педагогічної практики не знайшла належної науково-методичної розробки.

На основі проведеного аналізу літератури з'ясуємо мету і завдання педагогічної практики. Відповідно до положень реформи мета педагогічної практики передбачає:

- створити умови для здобуття студентом достатнього обсягу знань і навичок, необхідних сучасному педагогові;
- допомогти студентові усвідомити чинники, що впливають на процес викладання (навчання) (діти, типи освітніх установ, культурний контекст, навчальний план, навчальний матеріал, технічні засоби навчання, традиції);
- здобути практичний досвід в організації та реалізації навчально-виховного процесу в дошкільних навчальних закладах, на основі власного досвіду та спостереження;
- ознайомитись з програмами навчання та виховання;
- створити умови для усвідомлення студентом специфіки професії вихователя та мотивів подальшої роботи в дошкільних навчальних закладах [12].

Навчальна практика має становити невід'ємну частину фахової підготовки й забезпечувати плавний перехід від навчання до роботи, щоб уникнути розгубленості й неможливості керувати ситуацією під час першої зустрічі з групою. Вихователі-початківці потребують міцної підтримки і керівництва [6].

Новий підхід в організації педагогічної практики формується на таких засадах:

- ключові завдання педагогічної практики полягають у розвитку індивідуальних педагогічних здібностей студентів;
- педагогічна практика – це інтегрована частина всіх теоретичних програм навчання в вищому навчальному закладі і насамперед дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Таке поєднання теорії й практики забезпечує всебічне співвідношення теоретичних знань із педагогічною діяльністю.

Педагогічна практика здійснюється в садах-партнерах закладів вищої освіти. Педагогічна практика сприяє ліквідації бар'єру між теорією та практикою підготовки вихователів, розвитку самодіяльності студентів та забезпеченні їх творчої активності.

Цікавою є характеристика В. Базуріною видів педпрактики у Великій Британії. Здебільшого існує два підходи в її реалізації: блок-практика та серійна практика. Блок-практика проходить протягом кількох тижнів на відміну від серійної, яка складається з кількох коротких періодів. Протягом блок-практики студенти проводять у саду термін від двох тижнів до одного семестру, з інтервалами для відвідування лекцій у ВНЗ. Серійна практика триває один день на тиждень протягом кількох тижнів. Навчальні заклади намагаються комбінувати серійну і блок-практику для розвитку професійної компетенції студентів. Практика у дошкільній установі сприяє забезпеченню постійних зв'язків між ЗВО і дошкільними установами, дає змогу майбутнім вихователям заглибитись у процес виховання і навчання дітей, допомагає встановленню педагогічно доцільних взаємовідносин з дітьми й колегами [1].

Педагогічна практика – важливий компонент підготовки вихователя, об'єднуюча ланка між теоретичним навчанням і самостійною педагогічною діяльністю. Як відмічає М. Євтух, у процесі безперервної педагогічної практики інтенсифікується професійне становлення і самовизначення майбутніх педагогів, актуалізуються і поглиблюються їх теоретичні знання, прискорюється формування педагогічних умінь, навичок і якостей особистості вихователя [4].

У практиці вихователів дошкільних навчальних закладів прийнято здебільшого надавати схвалення за точне відтворення дитиною заданого зразка діяльності, а не за його відмінності (творчі дії). Однак однією з умов розвитку творчих здібностей дошкільників у продуктивній діяльності є визнання та схвалення дорослими не лише наслідувальних, але й творчих дій. Вчені припускають, що розвиток творчості та творчих здібностей дошкільників здійснюється на основі ціннісної регуляції наслідування [8].

Творчо обдарованій дитині потрібен дорослий, який готовий бачити в ній творчу особистість, дати їй в руки скрипку чи пензлик, підтримати її ініціативу, схвалити оригінальність. Малюк готовий користуватися досвідом свого вихователя й

наслідувати свого кумира. Важливо пам'ятати, вроджені задатки дитини можуть бути реалізовані лише в активній життєдіяльності індивіда, у сприятливому середовищі, під впливом правильного виховання і навчання [2].

Результати досліджень В. Моляко та О. Музики свідчать, що усвідомлення дошкільниками випадкових продуктивних інвенцій та подальше цілеспрямоване їх використання для отримання творчого результату є одним із механізмів розвитку творчих здібностей у наслідуванні. Виявлено, що випадкові інвенції виникають на будь-якому етапі оволодіння діяльністю внаслідок нездатності дошкільників точно відтворити дії дорослого. Однак, якщо на початкових етапах освоєння діяльності діти орієнтуються на наслідування дій дорослого та відкидають випадкові інвенції, то при досконалому виконанні завдання інвенції викликають інтерес як самої дитини, так і ровесників. У результаті кількаразового успішного включення випадкових інвенцій у зміст діяльності діти усвідомлювали їх ціннісність як засіб отримання визнання за творчий результат. Досконалість наслідувальної діяльності в поєднанні зі здатністю до усвідомленого цілеспрямованого використання інвенцій як засобів творчості є свідченням формування творчої спрямованості та одним із ключових показників розвитку творчих здібностей особистості [7].

Вчені вважають, що ознакою обдарованості дошкільників є рефлексія власних здібностей та можливості їх розвитку, усвідомлене розмежування власних та наслідувальних дій, усвідомлення перенесення наслідувальних та інвенційних дій.

Рефлексія як один із механізмів регуляції діяльності вимагає достатньо високого рівня розвитку абстрактного мислення, оскільки передбачає «відсторонення» від власних процесів [5]. Тому і професійна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів має бути спрямована у цьому руслі.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Розкрито особливості нового підходу в організації педагогічної практики, що формується на таких засадах: ключові завдання педагогічної практики полягають у розвитку індивідуальних педагогічних здібностей студентів; педагогічна практика – це інтегрована частина всіх теоретичних програм навчання в вищому навчальному закладі і насамперед дисциплін психолого-педагогічного циклу. Таке поєднання теорії й практики забезпечує всебічне

співвідношення теоретичних знань із педагогічною діяльністю.

Педагогічна практика сприяє ліквідації бар'єру між теорією та практикою підготовки вихователів, розвитку самодіяльності студентів та забезпеченні їх творчої активності.

Розкрито особливості педпрактики у Великій Британії – два підходи в її реалізації: блок-практику та серійну практику. У процесі безперервної педагогічної практики інтенсифікується професійне становлення і самовизначення майбутніх педагогів, актуалізуються і поглиблюються їх теоретичні знання, прискорюється формування педагогічних умінь, навичок і якостей особистості вихователя.

Педагогічна практика сприяє розвитку студента та забезпеченню їх творчої активності. Доведено, що виникнення творчості в дошкільному віці визначається як особливостями оволодіння дошкільниками змістом самої діяльності, так і особливостями взаємостосунків з оточенням і залежить від підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Базуріна В. М. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов у Великій Британії: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Житомир, 2006. 343 с.
2. Біла І. М. Аналіз передумов становлення творчих здібностей у дошкільному віці. Обдарована дитина, 2008. 6. С. 59–63.
3. Дитина. Програма виховання і навчання дітей від 3 до 7 років [під кер. О. В. Проскури та ін.]. 2 вид., доп. К.: Богдана, 2003. 328 с.
4. Євтух М. Б. Поліпшення підготовки вчительських кадрів в умовах перебудови школи. Психолого-педагогіческая подготовка учителя иностранного языка в условиях перестройки школы: сб. науч. трудов. Под общей редакцией Н. Б. Євтуха. К.: КГПИИЯ, 1990. С. 3–9.
5. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень. За ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. Житомир. Вид-во Рута, 2006. 320 с.
6. Кузьмінський А., Чичук А., Кучай О. Підготовка вихователів закладів дошкільної освіти до реалізації здоров'язбережувальних технологій засобами фізичної культури у процесі навчання у закладі вищої освіти. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Випуск 199. Кропивницький: РВВ КДПУ ім. Винниченка, 2021. С. 36–42.
7. Кучай О. В. Роль сімейного виховання у дошкільному віці. Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. Випуск 3(256). 2013. С. 61–63.
8. Кучай Т. П., Кучай О. В., Біда О. А. Гендерне виховання дітей старшого дошкільного віку. «Наукові інновації та передові технології» (Серія «Педагогіка»). 2024. № 10(38) 2024. С. 626–632.

9. Модування професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграційних процесів. Монографія за ред. С. С. Вітвицької, доктора педагогічних наук, професора. Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2019. 304 с.
10. Національна доктрина розвитку освіти (Україна у XXI ст.): Затв. Указом Президента України 17 квітня 2002. 347. Освіта. 2002. 26. С. 2–4.
11. Рацул О. А., Завітренко Д. Г. Кучай О. В. Особливості вербальних уявлень про навколишній світ у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку. Science and Education. 10'2017/CLXIII. 2017. С. 34–40.
12. Ярославцева М. І., Кучай О. В. Пісочне мистецтво як засіб морально-естетичного виховання дітей дошкільного віку. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 5 (98). 2020. С. 249–261.

REFERENCES

1. Bazurina, V. M. (2006). *Profesiyna pidhotovka maybutnikh uchiteliv inozemnykh mov u Velykiy Brytaniyi*. [Professional training of future teachers of foreign languages in the UK]. Zhytomyr.
2. Bila, I. M. (2008). *Analiz peredumov stanovlennya tvorchykh zdibnostey u doshkilnomu vitsi*. [Analysis of the preconditions for the development of creative abilities in preschool age].
3. Dytna. *Prohrama vykhovannya i navchannya ditey vid 3 do 7 rokiv*. (2003). [Child. Program of upbringing and education of children from 3 to 7 years]. Kyiv.
4. Yevtukh, M. B. (1990). *Polipshennya pidhotovky vchytelskykh kadriv v umovakh perebudovy shkoly*. [Improvement of the training of teachers in terms of school restructuring]. Kyiv.
5. *Zdibnosti, tvorchist, obdarovanist: teoriya, metody, rezultaty doslidzhen*. (2006). [Ability, creativity, giftedness: theory, methodology, research results]. Zhytomyr.
6. Kuz'mins'kyi, A., Chychuk, A., Kuchay, O. (2021). *Pidhotovka vykhovateliv zakladiv doshkil'noyi osvity do realizatsiyi zdorov'yazberezhuval'nykh tekhnolohiy zasobamy fizychnoyi kul'tury u protsesi navchannya u zakladi vyshchoyi osvity*. [Training of preschool educators for the implementation of health-saving technologies using physical education in the process of studying at a higher education institution]. Kropivnyts'kyi.
7. Kuchai, O. V. (2013). *Rol' simeynoho vykhovannya u doshkil'nomu vitsi*. [The role of family education in preschool age]. Cherkasy.
8. Kuchai, T. P., Kuchay, O. V., Bida, O. A. (2024). *Henderne vykhovannya ditey starshoho doshkil'noho viku*. [Gender education of children of senior preschool age].
9. *Modelyuvannya profesiynoyi pidhotovky fakhivtsiv v umovakh yevrointegratsiynykh protsesiv*. (2019). [Modeling of professional training of specialists in the conditions of European integration processes]. Zhytomyr.
10. *Natsionalna doktryna rozvytku osvity (Ukrayina u KHKHI st.)* (2002). [National Doctrine for the Development of Education (Ukraine in the 21st Century)]. Kyiv.
11. Ratsul, O. A., Zavitenko, D. H. Kuchai, O.V. (2017). *Osoblyvosti verbal'nykh uyavlen' pro*

navkolyshniy svit u ditey doshkil'noho viku iz zatrymkoyu psyyhichnoho rozvytku. [Peculiarities of verbal representations of the surrounding world in preschool children with mental retardation].

12. Yaroslavtseva, M. I., Kuchai, O. V. (2020). *Pisochne mystetstvo yak zasib moral'no-estetychnoho vykhovannya ditey doshkil'noho viku*. [Sand art as a means of moral and aesthetic education of preschool children]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЧИЧУК Антоніна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі педагогічної практики.

БІДА Олена Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі педагогічної практики.

ГУТТЕРЕР Єва Войтехівна – координатор початкової освіти, старший викладач кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі педагогічної практики.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

CHYCHUK Antonina Petrivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Pedagogy, Psychology, Primary, Preschool Education and Management of Educational Institutions of the Transcarpathian Hungarian Institute named after Ferenc Rakoczi II.

Circle of scientific interests: professional training of future educators of preschool education institutions in the process of pedagogical practice.

BIDA Olena Anatoliivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy, Psychology, Primary, Preschool Education and Management of Educational Institutions of the Transcarpathian Hungarian Institute named after Ferenc Rakoczi II.

Circle of scientific interests: professional training of future educators of preschool education institutions in the process of pedagogical practice.

GUTTERER Eva Voitekhivna – Coordinator of Primary Education, Senior Lecturer of the Department of Pedagogy, Psychology, Primary, Preschool Education and Management of Educational Institutions of the Transcarpathian Hungarian Institute named after Ferenc Rakoczi II.

Circle of scientific interests: professional training of future educators of preschool education institutions in the process of pedagogical practice.

Стаття надійшла до редакції 21.12.2024 р.